

MANDATUL DE OCROTIRE ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNĂ ȘI CEA FRANCEZĂ – PRIVIRE COMPARATIVĂ



Conf. univ. dr. **Roxana MATEFI**

Abstract

This material paper is meant to present an analysis of the mandate of protection (or the mandate of future protection, as it is known in other legislations), a newly introduced institution in our civil legislation, by reference both to the provisions of the Romanian Civil Code, but also to the French civil regulations, which served as a source of inspiration for the Romanian legislator in regulating this particular type of mandate. The comparison covers elements such as the notion of the mandate of protection, the conditions under which it can be instituted, the categories of persons who can be appointed as trustees, the reasons for its termination etc.

Keywords: *mandate, protection, regulation, comparative law*

Introducere

Mandatul de ocrotire și-a găsit locul în legislația civilă română, alături de alte măsuri de ocrotire a persoanelor fizice, urmare a modificărilor operate în baza Legii nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative, lege prin care au fost puse de acord dispozițiile art. 164 alin. (1) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, constatate ca neconstituționale cu Decizia Curții Constituționale nr. 601/2020, cu prevederile Constituției României. Astfel cum se arată în preambulul Legii 140/2022, scopul urmărit de legiuitor a fost acela de „crearea, în legislația de drept comun, dar și specială, a unor instrumente juridice de sprijin și ocrotire adecvate pentru aceste categorii de persoane¹, care să asigure respectarea demnității, a drepturilor și libertăților, dar și a voinței, nevoilor și preferințelor acestora, precum și salvagardarea autonomiei lor, având în atenție necesitatea unei schimbări de paradigmă în materie, în vederea alinierii legislației naționale la exigențele impuse de Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități”.

¹ Este vorba despre persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale.

În legislațiile altor state, precum cea franceză, mandatul de ocrotire este cunoscut sub denumirea de mandat de protecție viitoare. Distanța este doar la nivel terminologic, întrucât în esență cele două instituții au un conținut similar, așa cum vom vedea în cuprinsul analizei de față, sigur, cu specificitățile caracteristice.

Reglementarea mandatului de ocrotire în legislația civilă română

Astfel după cum putem consta de la început, mandatul de ocrotire nu beneficiază de o definiție legală legiuitorul limitându-se, în cuprinsul primului alineat al art. 2029¹ din Codul civil, care poartă denumirea marginală de *Noțiune. Formă. Încuviințare de către instanță*, să arate că „mandatul de ocrotire este cel dat de o persoană cu capacitate de exercițiu deplină pentru situația în care nu ar mai putea să se îngrijească de persoana sa ori să își administreze bunurile. Mandatul de ocrotire poate fi dat și de majorul care beneficiază de consiliere judiciară, cu încuviințarea ocrotitorului legal și cu autorizarea instanței de tutelă”.

Rezultă de aici că scopul acestui tip particular de mandat este acela de a asigura protecția persoanei și/sau a bunurilor acesteia pentru momentul în care aceasta nu ar mai putea să se îngrijească singură de ele. Cât privește categoriile de persoane cărora legiuitorul le recunoaște calitatea de mandant, acestea sunt, pe de o parte persoanele cu capacitate deplină de exercițiu, iar pe de altă parte majorii care beneficiază de consiliere judiciară, având totodată încuviințarea ocrotitorului legal și autorizarea instanței de tutelă.

Cât privește forma pe care acest tip de mandat trebuie să o îmbrace, aceasta este cea a înscrisului autentic notarial, astfel cum dispun în mod imperativ dispozițiile art. 2029¹ alin. (3) Cod civil.

Alături de forma *ad validitatem* cerută pentru valabila încheiere a mandatului de ocrotire, „pentru a asigura utilizarea și funcționalitatea acestei forme de ocrotire extrajudiciară”², legiuitorul reglementează și condiția încuviințării acestuia de către instanța de tutelă, la cererea mandatarului desemnat. În plus, pentru executarea mandatului este necesar să fi intervenit deteriorarea facultăților mintale ale mandantului, fapt constatat în baza unor rapoarte de evaluare medicală și psihologică³.

Cât privește cuprinsul mandatului, acesta este prevăzut de dispozițiile art. 2029² Cod civil, în conținutul căruia identificăm distincția terminologică pe care o face legiuitorul, referindu-se în cuprinsul celor două alineate ale articolului anterior indicat la mențiunile pe care mandatul *poate să le cuprinsă* (caracterul lor

² Șerban Diaconescu, Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități, <https://law.ubbcluj.ro/ojs/index.php/iurisprudentia/article/view/SUBBIur.66%282021%29.2.2/196>.

³ A se vedea art. 2029¹ alin. (4) Cod civil.

fiind opțional) și cele pe care *le cuprinde* (e necesar să le cuprindă, în caz contrar intervenind instanța pentru a le stabili).

Astfel, mandatul de ocrotire *poate cuprinde* dorințele mandantului privind îngrijirea sa sau condițiile de viață după survenirea incapacității. Totodată, mandatul *cuprinde* persoana desemnată de mandant căreia mandantul trebuie să-i dea socoteală și frecvența îndeplinirii acestei obligații, care nu poate fi mai mare de 3 ani.

În măsura în care mandantul nu a desemnat o persoană căreia mandatarul sa-i dea socoteală, aceasta va fi desemnată de către instanța de tutelă, la momentul încuviințării mandatului

„O particularitate a acestei forme de mandat o reprezintă faptul că nu se referă exclusiv la încheierea unor acte juridice având ca obiect bunuri din patrimoniul celui ocrotit ci permite mandantului să amenajeze și condițiile de viață după survenirea incapacității, să stabilească reguli cu privire la îngrijirea sa și să desemneze persoana căreia mandatarul trebuie să dea socoteală⁴”.

În ceea ce privește obligațiile mandatarului, legiuitorul dispune în sensul în care orice decizie privind executarea mandatului trebuie luată în interesul mandantului și trebuie să asigure respectarea demnității, drepturilor, libertăților, voinței, nevoilor, preferințelor mandantului, precum și salvagardarea autonomiei mandantului⁵.

Raportat la actele încheiate de mandant, legiuitorul face o binevenită distincție între actele juridice încheiate de mandant anterior încuviințării mandatului de ocrotire și cele încheiate de mandant ulterior încuviințării mandatului și incompatibile cu clauzele acestuia.

În ipoteza primelor acte (cele anterioare încuviințării mandatului), legiuitorul prevede că acestea pot fi anulate, iar obligațiile decurgând din acestea pot fi reduse doar cu condiția ca la data încheierii lor lipsa discernământului să fie notorie sau să fie cunoscută de cealaltă parte⁶.

Cât privește cea de-a doua categorie de acte (încheiate după încuviințarea mandatului), pentru ca acestea să fie supuse anulării sau obligațiile care decurg din ele să fie reduse, trebuie îndeplinită condiția ca mandantul să fi suferit un prejudiciu⁷.

În măsura în care cauzele ce au determinat încuviințarea mandatului au încetat, mandatarul sau instituția sanitară unde este îngrijit mandantul au obligația să sesizeze instanța de tutelă pentru ca aceasta să constate încetarea executării

⁴ Șerban Diaconescu, *Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități*, <https://law.ubbcluj.ro/ojs/index.php/iurisprudentia/article/view/SUBBiur.66%282021%29.2.2/196>.

⁵ A se vedea art. 2029³ Cod civil.

⁶ Art. 2029⁷ alin. (1) Cod civil.

⁷ Art. 2029⁷ alin. (2) Cod civil.

contractului ca efect al redobândirii capacității de exercițiu de către mandant. Efectele mandatului vor înceta odată ce instanța de tutelă constată că mandantul și-a redobândit capacitatea de exercițiu. Mandantul care își recapătă capacitatea de exercițiu poate oricând să revoce mandatul⁸.

Reglementarea mandatului de protecție viitoare din Codul civil francez

Denumit în legislația franceză mandat de protecție viitoare (*mandat de protection future*), îl regăsim reglementat în Codul civil francez, în cuprinsul art. 477-488.

Potrivit art. 477 din Codul civil francez, „orice persoană majoră sau minoră emancipată care nu este pusă sub tutelă, poate desemna una sau mai multe persoane, pe calea unui mandat, să o reprezinte pentru cazul în care, într-una dintre ipotezele prevăzute de art. 425⁹, nu s-ar mai putea îngriji singură de interesele sale”.

În ceea ce privește persoanele aflate sub curatelă, acestea pot încheia un mandat de protecție viitoare doar asistate de curatorul care le-a fost desemnat.

Părinții sau acela dintre părinți care îi supraviețuiește celui alt, care nu sunt puși sub curatelă sau tutelă, care exercită autoritatea părintească asupra copilului lor minor sau care și-au asumat responsabilitatea lor materială sau afectivă cu privire la copilul lor major pot, pentru cazul în care acest copil nu se mai poate îngriji singur de interesele sale urmare a uneia dintre cauzele prevăzute de art. 425, să desemneze unul sau mai mulți mandatar care să-l reprezinte. Desemnarea aceasta urmează să-și producă efectele la data la care mandantul decedează sau nu se mai poate îngriji de persoana în cauză¹⁰.

Cât privește forma în care poate fi încheiat mandatul de protecție viitoare, legiuitorul francez stabilește ca și regulă încheierea acestuia sub forma actului notarial sau a celui sub semnătură privată.

Prin excepție, mandatul poate fi încheiat doar în forma înscrisului notarial, în ipotezele reglementate de cel de-al treilea alineat al art. 477 din Codul civil francez, respectiv atunci când mandatul este încheiat de către părinte sau de către acela dintre părinți care îi supraviețuiește celui alt.

Dacă în legislația română legiuitorul civil impune ca unică formă de încheiere a mandatului de ocrotire forma înscrisului autentic notarial, legiuitorul francez

⁸ A se vedea 2029⁹ Cod civil.

⁹ „Orice persoană aflată în imposibilitatea de a se îngriji singură de interesele sale din pricina unei alterări, constatate medical, fie a facultăților sale mentale, fie a facultăților sale fizice, de natură a o împiedica să-și exprime voința poate beneficia de una dintre măsurile de protecție juridică. În lipsa unei dispoziții contrare, măsura este destinată atât protecției persoanei, cât și intereselor patrimoniale ale acesteia. Totodată aceasta poate fi limitată în mod expres la unul dintre cele două scopuri” – art. 425 Cod civil francez.

¹⁰ Art. 477 Cod civil francez.

prevede posibilitatea încheierii acestuia deopotrivă sub forma unui înscris autentic sau a unui sub semnătură privată, cu excepția la care am făcut referire mai sus.

În ceea ce îl privește pe mandatar, Codul civil francez prevede că acesta poate fi orice persoană fizică aleasă de mandant sau o persoană morală înscrisă pe lista mandatarilor judiciari pentru protecția majorilor. Pe toată durata exercitării mandatului, mandatarul trebuie să se bucure de capacitate civilă și să îndeplinească condițiile necesare pentru exercitarea tutelei, prevăzute de art. 395¹¹ și ultimele două aliniate ale art. 445¹² din Codul civil francez. Pe durata exercitării mandatului, mandatarul nu poate fi descărcat de atribuțiile sale decât cu autorizarea judecătorului de tutelă¹³.

Pentru ca mandatul de protecție viitoare să-și producă efecte este necesar să se stabilească faptul că mandantul nu se mai poate îngriji singur de interesele sale. Mandatarul va prezenta la grefa instanței mandatul și un certificat medical care să emane de la un medic ales de pe lista menționată de art. 431, care să stabilească faptul că mandantul se găsește într-una dintre situațiile prevăzute de art. 425¹⁴.

Cazurile de încetare a mandatului de protecție viitoare sunt stabilite de art. 483 Cod civil francez și sunt următoarele: restabilirea facultăților personale ale celui interesat, fapt constatat la cererea mandantului sau a mandatarului, în formele prevăzute de art. 481 Cod civil; decesul persoanei protejate sau punerea sa sub curatelă sau tutelă, cu excepția cazului în care judecătorul care a dispus măsura stabilește contrariul; decesul mandatarului, punerea sa sub o măsură de protecție sau renunțarea sa; revocarea sa pronunțată de instanța de tutelă la cererea celui interesat, atunci când nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 425 Codul sau atunci când executarea mandatului este de natură să prejudicieze interesele mandantului.

Concluzii

Astfel cum lesne se poate observa din analiza comparativă a mandatului de ocrotire/mandatului de protecție viitoare, legiuitorul român împrumută o serie de elemente din legislația civilă franceză, pe care le adaptează sistemului nostru de

¹¹ Art. 395 Cod civil francez: „Nu poate exercita diferitele funcții ale tutelei: 1. Minorii care nu sunt emancipați, cu excepția cazului în care sunt tatăl sau mama minorului aflat sub tutelă; majorii care beneficiază de una dintre măsurile de protecție juridică prevăzute de prezentul cod; persoanele decedate din drepturile părintești; persoanele cărora le-a fost interzis exercițiul tutelei ca urmare a aplicării articolului 131-26 din Codul penal”.

¹² Art. 445 alin. (2): „membrii profesiilor medicale și de farmacie, precum și asistenții medicali, nu pot exercita un sarcina curatei sau a tutelei asupra pacienților lor” și (3) „mandatarul desemnat prin contractul de trust nu poate exercita sarcina curatei sau a tutelei față de constitutor”.

¹³ Art. 480 Cod civil francez.

¹⁴ Art. 481 Cod civil francez.

drept. În mod evident regăsim o serie de similarități, însă și elemente de diferențiere, cum ar fi la nivelul formei pe care trebuie să o îmbrace mandatul (dacă în dreptul românesc este prevăzută exclusiv forma înscrisului autentic. În legislația civilă franceză aceasta este prevăzută alternativ – cu unele excepții – cu forma înscrisului sub semnătură privată) sau a persoanelor care pot avea calitatea de mandant (în legislația franceză li se recunoaște și părinților acest drept, în anumite circumstanțe pe care le-am analizat mai sus).

Putem concluzia că reglementarea acestei forme de ocrotire a persoanelor fizice pe care legiuitorul român o desemnează sub denumirea de mandat de ocrotire constituie un instrument juridic util de sprijin și ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale.

Bibliografie

1. Codul civil român.
2. Codul civil francez.
3. Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative.
4. Decizia nr. 601 din 16 iulie 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 164 alin. (1) din Codul civil.
5. Șerban Diaconescu, Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități, <https://law.ubbcluj.ro/ojs/index.php/iurisprudentia/article/view/SUBBiur.66%282021%29.2.2/196>.